

HADRIANI RELANDI
ORATIO

De galli cantu Hierosolymis
audito

Habita publice

In Academia Trajectina

A. D. XXVI Martii M D CCIX.

Quum magistratu Academico abiret.

TRAJECTI ad RHENUM,

M DCC XVIII.

HADRIANI RELANDI

O R A T I O

De Galli canen Hierosolymis
audito

Habna publice

In Academia Trajectina

A. D. XVII Martii M. D. CXX.

Quam magistrum Academicum obtulit

TRAJECTI ad RHENUM.

M. DC. XVII.

In
HADRIANI RELANDI

V. C.

ORATIONEM

de

galli cantu Hierosolymis audito

EPIGRAMMA

FRANCISCI HESSELI.

QUM Petrum audiret multa & praeclara mi-
Christus oliviferi nixus ad ora jugi: (nantem
Ter me, siqua fides vero est, hac nocte, priusquam
Bis cecinit gallus, nosse negabis; ait.
Bis gallo, ut fuerat praedictum, deinde canente
Ter Petrus captum nosse negavit herum.
Ne factum inludat Solymarum interprete legum
Nutriri vetitus gallus in urbe sacra;
Relandus varia praesignis ab arte procurat,
Relandus purae religionis amans.
Dumque peroratur magna bona caussa corona,
Flos Trajectini dexter adest populi.
Ut juvat ora suis spectare faventia linguis
Flexanimo cari tracta lepore mei!
Scilicet augescunt sub Maecenatibus artes,
Quas alit in docto pectore laudis amor;
Quas alit haud frustra procerum sapientia mitis,
Et tentata modis gratia Pieriis.

Illustris & praepotentes populi Tra-
jectini ordines, electi, equites, ma-
gistratus.

Nobilissimi atque amplissimi viri, con-
sules & senatores, Academiae no-
strae curatores.

Celeberrimi professores, collegae pluri-
mum honorandi.

Reverendi admodum verbi divini in-
terpretes.

Eruditissimi omnium artium & scien-
tiarum doctores.

Vosque ornatissimi juvenes, qui hoc
studiorum domicilium incolitis.

HADRIANI RELANDI.

O R A T I O

De galli cantu Hierosolymis
audito.

uietem non capit animus sciendi cupidus, sed quo plura investigat & consequitur, plura superesse comperit. Frustra speratur tranquilla post rerum cognitionem voluptas, quae finem studio sapientiae faciat, & incredibilem hunc ardorem restinguat. Decurrat in hoc stadio qui volet, enitatur & contendat, meta fatali quasi manu retroacta, & conspecta semper eminens, spem omnem accedendi praecidet. Ne una quidem res est, cujus naturam penitus habemus perspectam (usque eo crassis omnia circumfunduntur tenebris) & si vel hoc ipsum generi humano datum fuisset, singuli dies nihilominus nova argumenta suppeditarent, in quibus cum fructu occuparemur. Non hic in immensam adeo rerum cognoscendarum copiam, quam unusquisque, qui modo rationis est particeps, animadvertere potest, vos mentem volo intendere; sed in illa duntaxat quae

ab hominibus indoctis & a studio literarum alienis, licet ante oculos posita, negligi & pro nihilo putari solent, sapientiae tamen studiosis amplam materiam meditandi suggerunt. Quot stirpes & herbae aut tritae pedibus aut a praetereuntibus contemptae hominum generi salutare compertae sunt, postquam earum vires innotuerunt? Quamvis in coelo novum sidus appareat, si nullo insolito fulgore oculos percellit, non animadvertetur ab homine, qui stellarum situm atque ordinem ignorat; sed illos, qui cursus astrorum dimetari solent, & in ortus eorum obitusque inquirere, occupatos tenebit atque impeditos. Eaedem nives in virum peritum rerum naturalium ac imperitum decidunt, ita tamen ut ille de admirabili partium conformatione & figura parum sit sollicitus, de qua non immerito acutissimi philosophi laborant. Qui ad veterum scriptorum monumenta animum adpellit, quo acriori iudicio valet, & majori imbutus est rerum scientia, plura inveniet, in quibus haeret, quaeque diligentius ponderat, interea dum alii nihil in iis involutum esse aut occultum, sed aperta omnia & manifesta, existimant. Quod si ad divina oracula nos conferamus, in illis quoque abdita multa & recondita deprehendemus, quae a plerisque neglecta, quod

ver-

verba in recessu nihil habere viderentur & sine ullis salebris fluere, aliorum tamen industriam exercere poterunt. Plane, quemadmodum homines oculorum usu destituti per loca periculosa sine metu feruntur, quae si conspiciere possent & discrimen, in quod adducuntur, animadvertere, suspensos eos merito tenerent & retardarent.

Luculenter ea, quae a me dicta sunt, confirmari intelligetis, auditores, si mecum oculos conjiciatis in illam historiae sacrae partem, quae, quum Petrus se nosse sospitatorum generis humani Jesum perjure negasset, gallum cecinisse tradit, quo audito egressus foras uberibus lacrymis commissam culpam deflevit. Multi sacrum codicem & legerunt & commentariis illustrarunt, quibus id nec mirandum adeo nec animadvertitione dignum videbatur, galli cantum Hierosolymis auditum fuisse. Et, nisi vehementer fallor, etiam inter vos, qui me verba facientem auditis, reperiuntur, quorum mentibus eadem opinio insidet, nihil hic magnopere attendendum aut notandum esse. Conabor tamen efficere, ut intelligatis scrupulum haud exiguum in iis residere, de quo enucleatius dicere & palam facere, ubi haereat, deinde evellere, constitui. Qua opera & lux aliqua inferetur sacris tabulis, &

veritas rerum iis contentarum adversus Christiani nominis hostes firmabitur. Nec a disciplina, quam auctoritate publica doceo, hoc argumentum alienum est, nec ab hoc ipso inaugurationis ritu, quo fasces Academicos ei viro traditurus sum, qui artes Apollinis & Aesculapii, quibus gallus sacer esse dicitur, in hac Academia profitetur.

Urbem Hierosolymam prae universo terrarum orbe a summo numine destinatae olim cultui Levitico ac solemnibus populi Judaici ceremoniis fuisse, & singulari sanctitate praeditam, res est notissima: unde nomen urbis sanctae, & Cadytis, ut nonnullis visum est, ei adhaesit. Hujus sanctitatis quum multa eaque clarissima indicia extent in sacris monumentis, minutatim singula persecuti sunt Hebraeorum doctores, quibus urbs Hierosolymitana ante alias eminuit. Solent haec ad decem capita referre, e quibus primum est, domos in hac urbe non vendi ea lege, ut si intra anni spatium redemptae non sint, emtori stabilis & certa permaneat earum possessio. Qua de re lex a Deo scita legitur in capite Levitici quinto & vigesimo. Alterum, non teneri eam lege de afferenda vitula ad expiandam caedem, incerto auctore patratam. Tertium, exemptam illam esse e numero civitatum, quae impulsu
alio-

aliorum ad cultum falsi numinis aut imaginum deduci possunt, & deductae excindi debent mandato Dei, in capite tertio & decimo Deuteronomii. Quartum, domos ejus non infici lepra illa contagiosa, quae ipsos lapides & parietes aedium invadere in Palaestina solebat. Quintum, illic non porrigi ex aedibus trabes vel Meniana, quae alii vocabulo projectorum nuncupant, ne qui sub iis in platea ambulant ex cadaveribus sub terra latentibus, aut particula eorum, immunditiam contrahant, si superne trabs speciem tectae porticus aut tabernaculi faciat, quum unumquemque pollui lex Divina doceat, qui in eodem tabernaculo cum cadavere versatur. Sextum, non inveniri in illa stercoreis & fordium acervos, e quibus bestiae serpentes & immundae gignuntur, quarum contactu cibos & homines inquinari lege Dei sancitum est. Septimum, nullas illic extrui fornaces calci parandae destinatas. Octavum, hortos ibi nullos esse, qui cum stercoreari debeant, animalia immunda progignunt. Nonum, ad quod attendere vos volo, quum ad quaestionem, quae nunc in manibus est, maxime faciat, nullos in ea gallos nutriri; cui decimum addunt, mortuum eo die quo ex hac vita migravit, urbe esse efferendum.

Videtis, opinor, auditores, nodum hic esse difficilem, qui expediri meretur. Etenim, si Hierosolymis galli non fuere, ne terram pedibus dissipantes immunda animalia eruant & res sanctas contaminent, quomodo Petrus gallum cantantem ibi audivisse dicitur? Sunt, qui putant nullo negotio hanc difficultatem tolli, si dixerint falsum esse quod Judaei tradunt legem olim latam fuisse de gallis in urbe Hierosolymitana non alendis; & hoc ipsum ex corpore Talmudico infirmari ac dilui posse, in quo nonnulla his contraria inveniri perhibent. Quippe in eo legitur gallum, qui rostrum puero in caput infixerat, lapidibus obrutum fuisse Hierosolymis: quod legem a Deo latam de interficiendo bove, qui plagam mortiferam alicui inflixit, non de bubus tantum, sed de quibusvis bestiis nocentibus, intelligi debere doctorum Judaïcorum sententia sit. Quum vero in eodem loco, quo vulnus acceptum erat aut caedes commissa, reus plecti debuerit, sequitur Hierosolymis peractam fuisse caedem, ubi sumtum de eo supplicium fuit. Hierosolymis ergo, dicunt, fuere galli, qui & vulnerare illic hominem & morte mulctari potuere. Equidem demonstrari hic non video culpam a gallo Hierosolymis commissam fuisse, licet illic poenam subierit, quia sen-

sententia de bove, atque ita etiam de gallo puniendo, non quovis loco ferri potuit; sed illo solum, in quo considerent & de causis cognoscerent iudices tres & viginti, uti in codice de Synedriis traditur. Quod si itaque fingamus in loco aliquo non longe ab Hierosolymis, ubi non nisi triumvirorum confessus erat, qui de re pecuniaria solum & minoris momenti iudices erant, vulnus puero a gallo inflictum fuisse, debuit ad alium locum & majus tribunal deferri, ubi trium & viginti iudicum confessus erat, qualis sine dubio Hierosolymis fuit; ubi non modo Synedrium magnum confedit septuaginta virorum, sed duplex concilium virorum trium & viginti, unum in monte templi quem vocant, alterum ad ostium atrii. Non ergo inde sequitur eum gallum Hierosolymis fuisse nutritum. Quod etsi illud in ipsa urbe a gallo commissum fateremur, necdum tamen inde efficeretur, eum ibi pastum, sed tantummodo eo delatum fuisse, quod varias ob causas potuisse fieri mox docebimus.

Sed acrius telum est, quod in nos intendunt, depromptum ex iis verbis pandectarum Judaicarum, quae in enarratione rituum sacrorum in templo Hierosolymitano servatorum cantum galli memorant, quo audito se unusquisque quotidie ad opus accingebat.

A 5

Plane,

Plane, dicunt, atque aperte in codice Tamid appellato doctores Hebraeorum loquuntur, olim eum sacerdotem, qui ab altari exteriori cineres removeret, se lavisse ante adventum praefecti: hunc vero summo mane januam pulsasse illius conclavis, in quo sacerdotes eo die sacris operaturi somnum capiebant, eumque non semper eadem hora venire solitum, sed nonnunquam ad cantum galli, aliquando ante vel post. In eandem sententiam in codice Joma traditur: singulis diebus cineres ex altari amovebant ad cantum galli, vel ocius paulo, aut tardius. Verum die expiationis anniversariae, a media nocte, tribus autem festis maxime solemnibus, paschate scilicet, pentecoste & festo tabernaculorum, a prima noctis vigilia. Nec instabat galli cantus, quin atrium refertum esset turba Israelitarum. Denique in codice Succa legitur, quum festi dies, aut noctes verius, tabernaculorum agerentur, sacerdotes duos stetisse in porta superiore, qua ex atrio Israelitarum ad atrium mulierum descenditur & ad cantum galli tubas inflasse.

Ex his patere arbitrantur falli doctores Hebraeos & sibi adversari, qui nullos omnino gallos Hierosolymis nutritos fuisse affirmant, quum ex ipsis eorum scriptis doceri possit

possit quotidie galli cantum fuisse auditum ante exordium cultus sacri in templo peragendi. Commentietiam fuere, quum Talmudicos dissentire de vi vocum קרא הגבר animadverterent, & alii eas per cantum galli, alii per clamorem viri explicarent, nescio quem gallum sacrum, in templo nutritum, cujus hunc usum fuisse volunt, ut cantu suo indicium instantis aurorae faceret, & sacerdotes officii sui admoneret. Ego vero nunquam mihi persuadere potui pulcherrimum illum sacrorum ordinem, qui tanta cum diligentia observabatur, a re tam lubrica & incerta, ac galli cantus est, fuisse suspensum. Quid enim, si contingeret gallum non cecinisse, ideone nec sacerdotes nec Levitas tempore legitimo sacris operatos credemus? Prohibent praecepta patrum Hebraeorum, qui curiosius quam in tabulis Mosaiicis jussum erat, singulas partes functionum sacrarum ordinarunt, ne vel minima perturbatio locum habere posset, & decore, uti ipsis quidem videbatur, omnia peragerentur. Ex illorum decreto, primo quidem post lustratum a sacerdotibus atrium unus ex iis, fortitione facta designatus, cineres tollebat ab altari exteriori, in quo postquam suo loco dispositae essent lignorum strues ad alendos ignes, sortes iterum per capita ductae tre-

de-

decim viros indicabant , qui in maectatione & oblatione agni occuparentur. Mox ubi speculator plagam coeli orientalem luce perfundi clamaret agno ex conclavi deducto , eidem ad apertionem portae magnae , quae in sanctum ita dictum patefaciebat aditum , jugulum incidebatur. Deinde sacerdotes duo in sanctum ingressi cineres ab altari interiori removebant , & purgabant quinque lampades. Tum membra agni ad clivum delata & sale conspersa deponebant , ut tertium & quartum ductis fortibus intelligerent , quis thus atque odores incenderet , & quis membra victimae a clivo ad summum altare deferret. Quibus peractis incendebantur odores , lampades duae reliquae lychnuchi purgabantur & agni membra in altari conflagrabant. Denique fertum holocausto illi congruum , & crustula pontificis maximi offerebantur , adjuncto vini libamento. Quae cum ita se habeant , quis credat Judaeorum doctores in horum omnium tempore atque ordine definiendo tam curiosos voluisse initium horum sacrorum ab audita voce galli alicujus , qua nihil est incertius , ducendum fuisse?

Quam ergo , dicetis , illa verba , quae paulo ante recitata sunt , habent sententiam , in quibus aperte mentio cantus galli fit? Dupli-

plici

plici modo ad illa responderi potest. Primo, voci Hebraeae גבר, quae Latine reddita gallum significat, etiam hanc vim subesse, ut virum notare possit. Et profecto inter ipsos Hebraeorum doctores inveniuntur, qui omnibus illis locis, quae commemoravimus, ea verba non per cantum galli, sed clamorem viri exprimenda esse contendunt. In ipsa Gemara, ut pateat hanc opinionem novam non esse aut recentem, haec verba קרא הגבר explanari videmus per illa כהן כרוזא *clama-
vit praeco*. Sic ut putent virum aliquem fuisse, qui id habuerit muneris, ut voce sua admoneret sacerdotes appropinquantis aurorae, quique fortassis etiam a similitudine quadam, quae illi hac parte cum gallo erat, galli nomen invenerit. Firmat hanc sententiam praefectum portis atrii aperiendis nomine בן גבר, *filius galli* esse nuncupatum, uti liquet ex codice, in quo agitur de siclis.

Mihi tamen, ut verum fatear, non placet haec responsio. Quamvis enim inficiari non possim vocem גבר virum quandoque significare, non tamen arbitror in iis, quae a me statim ex Talmude prolata sunt, hanc notionem illi esse subjectam. Si enim clamor viri intelligendus est, qui certo tempore mane audiebatur, quidni dicunt initium sacrorum factum esse, aut praefectum ad
con-

conclave, in quo sacerdotes erant, advenisse, simul ac vocem illius viri audiverant, uti de agno iidem scriptores prodiderunt, statim ac vox speculatoris **ברקא** *Lucet* audita fuerat, agnum ex conclavi agnorum fuisse delatum, eundemque statim ac templi fores crepuerant, jugulatum fuisse? Cur dicere malunt vel paulo ante clamorem viri vel paulo post, nonnunquam ocyus, aliquando tardius id contigisse? Quod tam dubio temporis intervallo circumscribi non debuisset, si ad vocem hominis isti negotio praefecti fuisset dirigendum. Praeterea memoratur quidem vox Gabinii praeconis **גבני כרו**, quae longissime fuit exaudita, & negari non potest aliquem in templo praeconem fuisse & praefectum temporibus, sed illum indicari his verbis **קרא הנבר** nondum liquet. Imo si illum indicare voluisset scriptor codicis Tamid, quidni eum capite primo nominatim Gabinium praeconem appellasset, uti capite tertio. Non enim uni tantum, sed omnibus nomen Gabinii tribuunt. Sic nihil fuisset in dictis lubricum, nihil ambiguum. Cur iis verbis utitur, quae aequae de cantu galli quam de clamore viri intelligi possunt? Quid? quod in codice Tamid, in quo accurate ratio sacerorum quotidianorum traditur, nulla for-
mu-

mulae, qua praeconem usum volunt, mentio fiat. Nec enim is speculator, qui mane simulatque lucebat, voce **ברקא** ejus rei indicium dabat, hoc verbo sacerdotes & Levitas ad opus suum excitasse dici potest, quum sacerdotes diu ante illum clamorem in officio suo jam versarentur. Denique (fateor) in ipsa Gemara codicis Joma quidam sapientes haec ipsa verba **קרא הגבר** ad clamorem viri referunt, qui mane ante ortum aurorae hac formula usus fuerit, Sacerdotes ad opus vestrum, Levitae ad suggestum, Israelitae ad stationem. Sed quum ibidem aliorum sententiae in diversa abeant, qui ea de cantu galli intelligenda arbitrentur, licebit mihi illorum amplecti sententiam, quam simillimam vericenseo. Nec, si vel maxime concedam praefectum temporibus ea formula mane uti solitum, sequitur ilico verba Hebraea, de quibus disputamus, ad vocem illius praefecti spectare. Imo, quum plerumque de cantu galli a Judaeis usurpari soleant, nulla necessitas nos cogit, neglecta vi verborum usitata ac trita aliam minus cognitam & idoneam iis attribuere.

Quandoquidem ergo illa verba, quae in duas partes accipi possunt, per clamorem viri Latine non bene reddi contendimus, restat, ut dicamus per cantum galli ea verti
opor-

oportere : non quidem in eam sententiam ac si necesse fuisset singularis cujusdam galli vocem exaudiri , antequam sacerdotes ad munus suum se conferrent , sed quatenus tempus illud designant , quod & nos gallicinium appellamus & Graeci ἀλεκτρυόνων αἰδόντων. Ita solent Hebraei iis ipsis verbis uti cum in consuetudine scribendi , tum sermocinandi. Quod verba superius allata ex Misna Joma firmant , ubi cantus galli , media nox , & prima noctis vigilia , tanquam partes noctis recensentur , quemadmodum & in Gemara Hieros. codicis Pesachim * קרות הגבר gallicinium. In Gemara Hieros. Codicis Kilaim † narratur , quum celeberrimi doctoris R. Judae , quo neque sapientior quisquam neque sanctior illa aetate vixisse creditur , funus elatum fuit , perturbato naturae ordine diem usque eo productum fuisse virtute Divina , ut sole occidente gallus canere inciperet , ubi eadem verba Hebraea leguntur. In Babylonico codice Joma ‡ dissuadetur iter susceptum ante cantum galli קודם קריאת הגבר , quo loco & secundus (cujus Marcus quoque meminit) (¶) & tertius cantus distincte commemorantur , quos diversis temporum intervallis galli edunt

* 37. 4. † 32. 2. ‡ 21. 1.

¶ sap. 14. comm. 30.

edunt; quo modo & Theocritus * de cantu gallorum tertio scripsit

Ὀρνιθες τρίτον ἄρσι τὸν ἔσχατον ὄρθρον αἶειδον.

Adeoque existimamus, quum Hebraei tradunt praefectum ad sacerdotes accessisse circa cantum galli, aut instante galli cantu atrium ab Israelitis completum fuisse, tempus inter mediam noctem & auroram indicari, nec inde colligi posse gallorum cantum ibi auditum fuisse. Quid enim? An mihi dicere non licebit, etiamsi ne unus quidem in hac urbe gallus aleretur, rem aliquam accidisse sub vel ad cantum galli: quibus verbis Horatius usus est initio sermonis primi & Juvenalis satyra IX. In eandem sententiam scriptum est libro tertio Hasmonaeorum, † *Ἄρσι δὲ αἰλεκτρυόνων ἐκέκρωγεν ὄρθριος.* Quod non de cantu galli cujusdam singularis, sed de gallicinii tempore intelligendum esse res ipsa declarat. Eleganter gallum ὄρθριον appellat. Scilicet veteres ὄρθρον praecedere auroram dicebant, uti testatur Phrynichus in ecloga dictionum Atticarum. Quamvis enim multos scribat sua aetate nomine ὄρθρος nuncupare tempus, quod ortum solis proxime antecedit & prisca ἔω sive auroram appellabant, vult tamen vocabulum ὄρθρος illi tempori aptissime tribui, quod ante

B

lu-

* idyllio 24.

† Gap. 5: 15.

lucem ipsamque adeo auroram labitur, quo lucernae lumen adhibere necesse est. Unde & Theocrito gallus ὄρθριος dicitur multo elegantius quam ἠώς; non enim ante solis modo, verum etiam aurorae & lucis ortum galli canunt, silentio noctis, ut ait Ennius: quapropter olim Nocti sacra fiebant gallo, & uti ἠώς sive aurora nuntia solis esse fertur, ὄρθριος nuntia aurorae. Idem observatum cernimus in hoc disticho Theognidis

Ἐσπερίη δ' ἔξειμι, καὶ ὄρθριη αὐτίς ἔσειμι

Ἡμῶς ἀλεκτρυόνων φθόγῳ ἐγειρομένων.

Distinxit etiam accurate gallicinii tempus sacer scriptor Marcus, Nescitis, inquit, quando dominus domus veniat, sero, an media nocte, an galli cantu ἢ ἀλεκτοροφωνίας, vel mane, πρῶτ: ubi gallicinium inter noctis medium & auroram interponitur. Quae quidem ex Censorini libro de die natali illustrantur, ubi haec leguntur; *Tempus, quod nocti mediae proximum est, vocatur de media nocte: sequitur gallicinium, cum galli canere incipiunt. Dein conticinium, cum conticuerunt. Tunc ante lucem & sic diluculum, cum sole nondum orto jam lucet.*

Apparet itaque ex verbis doctorum Talmudicorum probari liquido non posse gallos Hierosolymis educatos fuisse, nec aliquid inde inferri, quod veritatem illius sententiae labe-

labefactet , gallos ibi pascere non licuisse. Sunt tamen alii , qui existimant se falsi arguere posse doctores Hebraeorum ex his ipsis verbis historiae Evangelicae , in quibus illustrandis versamur. Manifestum est , inquit , nullam fidem habendam esse patribus Talmudicis , quum gallos Hierosolymis fuisse negant. Contrarium enim docet historia mortis Christi & aperte indicat Petrum illic gallum cantantem audivisse. Et vel hoc unum sufficere arbitrantur non solum ad imminuendam , verum etiam ad evertendam funditus auctoritatem omnium illarum rerum , quae veluti ab antiquissimis temporibus ductae tum in Misna tum Gemara a Judaeis traduntur. Ego autem in longe alia opinione versor , & quamvis nec possim nec velim patrocinium suscipere illius disciplinae , quam sermonibus velut per manus traditam ferunt , & omnium legum , quas doctores Hebraei specioso antiquitatis velo obtendunt , iniquum tamen esse puto illis res suas narrantibus eam fidem recusare , quam scriptoribus Graecis & Romanis habemus , si quae ab iis traduntur nec rationi nec certissimis aliorum , eorumque plurium scriptorum , testimoniis adversa sint. Quamobrem , si quod illi narrant de gallis , hos videlicet alere in urbe Hierosolymitana interdictum

fuisse, conciliari possit cum scriptis novi foederis, quid causae est quo minus credi debeat, eos vere id prodidisse? Tentemus ergo & disquiramus, an haec secum ita pugnent, uti prima specie apparet.

Legitur in Evangelio Matthaei Petrum, qui Hierosolymis erat, audivisse gallum canentem. Ipse gallus Hierosolymis fuisse non legitur. Potuit vox galli extra Hierosolymas edita ad ipsam urbem, & aures Petri deferri. Situs urbis Hierosolymitanae, quae diversis montibus infidebat, non parum huc facit: quum loca excelsa voces missas recipiant, quae plana praeterlabuntur; & ipsum noctis tempus, quo sonos multo longius propagari quam interdiu novimus. Ne jam de ventis loquar, qui cantum galli clarius & fortius ad aures Petri deferentes, multum augere vim soni & provehere poterunt. Certe memoriae proditum est in Sicilia audiri posse voces gallorum, qui in Italia canunt, licet fretum Siculum interjectum sit. Ita scribit Silius Italicus; *

*Ex illo servans rapidus devortia Nereus
 Saevo dividuos conjungi pernegat aestu.
 Sed spatium, quod dissociat consortia terrae,
 Latratus fama est (sic arcta intervenit unda)
 Et matutinos volucrum transmitters cantus.*
 Volu-

* lib. XIV.

Volucrum nomine gallos intellexisse Silium tuto creditur, quum Graeci eos ὄρνιθας, Latini aves, vulgo nuncupare soleant. Quod si quis minores aves hic indicari contendat, utique cantus gallorum, qui magis canori sunt, aequè percipi poterat. Plinius quoque* eo loco, quo de Bosphoro agit Asiam ab Europa dividente, tradit *aliturum cantus canumque latratus invicem audiri: vocis etiam humanae commercia, inter duos orbes manente colloquio, nisi cum id ipsum auferunt venti.* Idem hodie de Constantinopoli narrant, illic gallos in Asia canentes audiri. Quod si cives Constantinopolitani in urbe sua gallos in opposito Asiae litore, a quo intermedio mari disjungitur, cantantes audire possint, uti fertur, minime mirum nobis videri debet Petrum Hierosolymis gallum extra urbem canentem audivisse. Quaecunque enim in regione urbis aedes pontificis maximi Cajaphae fuisse credantur, propiores certe fuerunt moenibus urbis, quam Asia Constantinopoli. Quod si in monte Zion eo loco fuerint sitae, quo eas collocat diligentissimus investigator antiquitatis Judaicae Vilalpandus, qui triginta annos describendo templo & urbi Hierosolymitanae impendit,

B 3

vix

* lib. VI. c. I.

vix tribus stadiis a turri Hippico, ipsisque muris civitatis abfuerunt.

Dici etiam potest legem de non nutriendis in urbe gallis latam esse solis Judaeis. Id res ipsa & finis legis declarat. Data fuit, ne in urbe, ubi sancta quae vocant leviam, portio scilicet ex sacrificiis salutaribus privatis, agnus paschalis, decima animantium, decimae secundae & fructus plantae quadriennis comedi ab Israelitis debuerunt, contactu reptilium, quorum partes galli gallinaei ex terra unguibus eruere possent, contaminarentur. Itaque quod in urbe Hierosolymitana Israelitis erat interdictum, id ipsum per universam terram sanctam prohibitum erat sacerdotibus: quod non in metropoli solum, sed per omnem terram Israeliticam liceret sacerdotibus primitias frugum, quas Hebraei תרומות vocant, comedere. Quamobrem, etiamsi Judaeis non liceret gallos Hierosolymis alere, quid hoc ad Romanos, quibus eo tempore Judaei parebant? Metus non erat, si vel Pilatus vel alius quispiam Romanorum gallos in cavea inclusos aleret, inde cibos sacros Judaeorum immunditiam contracturos. Quum enim ipsi tam sollicite caverint, ne ingressi in praetorium Pilati polluerentur, inepti videlicet futuri

ad

ad comedenda sacra, multo magis censendi sunt cibos sacros conservare a polutione immunes potuisse. Nec profecto credibile est (licet de Antiocho rege Asiae constet eum vetuisse Hierosolymis alere animantia Judaeis interdicta) procuratorem Pilatum, cujus mores longissime recedebant ab illius Antiochi, quique Judaeis signa militaria & effigiem Caesaris in urbe ferre nolentibus, mortem minari ausus fuit, nec aerario sacro manus abstinuit, aliosque Romanos, qui cum ipso Hierosolymis degebant, voluisse gallorum usu abstinere in Judaeorum gratiam, & his gulae deliciis mensam suam privare. Quod ut exemplo quodam, a re non multum dissimili petito, illustremus; porcos quidem alere Israelitis omnibus erat interdictum terram sanctam inhabitantibus. Leguntur tamen Gadareni, qui partem hujus regionis incolebant, sues pavisse, in Evangelio Matthaei * At qui illi? non Judaei, sed gentes, uti ex scriptis Josephi liquet. Quemadmodum itaque contra decretum senatus Judaici in terra sancta porci nutriti sunt, ita quoque galli Hierosolymis.

Quod si a moribus domesticis Romanorum ad disciplinam augurum nos transferamus,

B 4

mus,

* cap. 8.

mus, inde quoque aliquid peti potest, quod huic materiae lucem foeneratur. Romani bellicam rem administrari nisi auspicato noluerunt. Quapropter illi, qui ad provincias mittebantur, solebant, ut ubique auspiciis uti possent, pullos secum ferre caveae inclusos. E quibus quum captanda erant auguria, oblata pultis offa, & illi qui in auspicium adhibetur ita imperante eo qui auspicatur. *Dicito si silentium esse videbitur, nec suspicit, nec circumspicit: statim respondet, silentium esse videri. Tum ille; dicito, si pascuntur. Pascuntur.* Quod si offa cecidisset ex ore pulli tum auspicanti tripudium solistimum nunciabant, uti legere est apud Ciceronem libro secundo de Divinatione. Si itaque Pilatus hunc morem secutus pullos Hierosolymis auspiciorum causa nutrit, quidni aliquem ex iis audire Petrus canentem potuit?

Verum nihil opus est de Romanis id suspicari, & illis gallorum educationem in urbe sancta contra praecepta Judaeorum attribueret. Ea erat conditio perditorum illorum temporum, ut hi ipsi inter Judaeos, quorum erat leges patrias & consuetudines tueri, reges nimirum, pontifices maximi, & senatores, qui plerumque haec magna nomina nundina-

ban-

bantur, eas turpiter neglexerint. Scilicet illi, qui contra Dei ipsius voluntatem in homines rerum omnium rudes, sceleratos, nec ex legitima stirpe profectos pontificatum conferebant, qui circos & amphitheatra ad cursus & venationes in illa urbe, quam summum numen prae omnibus totius universi civitatibus suo cultui sacraverat, erigebant; qui incestis conjugiiis & libidinibus se inquinabant, quibus denique nihil unquam nefas erat, dummodo potentiam aut opes consequerentur, illi (quis credat?) legem de non alendis in urbe gallinaceis sanctius observarunt?

Praeterea verba legis ipsius prohibent duntaxat gallos alere, non vendere nec comedere. Quid si ergo dicamus hunc quoque gallum ex illorum numero fuisse, qui venditi, ut mensae iis exstruantur, Hierosolymas delati erant, & ea nocte, quae illi suprema fuit, vocem edidisse, uti consueverat. Liquet etiam ex iis quae modo diximus, non venire in dubium, an galli aliquando Hierosolymis fuerint; id enim ipsi Judaei fatentur, quum lapidibus obrutum illum narrant, qui puerum necaverat. Fateor hanc rem fuisse singularem, nec quae quotidie contingit. Scio tamen quod tunc

contigit, alio quoque tempore ob diversas causas, quas enumerare necesse non est, contingere potuisse. Nec omnes rerum eventus & casus a scriptoribus illorum temporum memoriae sunt proditi: quod si praestitum fuisset, fortasse in hoc ipso argumento, in quo versamur, non laboraremus.

Denique silentio praetereundum non est, suspicari aliquem posse hanc legem de non nutriendis in urbe gallis, post id tempus latam fuisse, quo Christus captus est, & Petrus gallum canentem audivit. Spectabat illa unice ad conservandam puritatem ciborum. Docemur autem in sacris literis Judaeos temporibus illis, quibus sospitator noster in his terris vixit, maxime studiosos fuisse munditiei, & praecipuam partem cultus divini in ea posuisse. Quaecunque etiam de hac re in Talmude decreta extant, doctoribus illis accepta feruntur, qui non multo ante templi secundi excidium vixerunt: quamvis non ignorem ea Judaeos ab ultima usque antiquitate repetere, & illos quorum nomina legum tituli praeferunt non ut auctores, sed testes laudare. Videntur ergo tunc studio singulari in id incubuisse, ut pura ab impuris sollicitè secernerent & ea sciscerent, quae ad servandam puritatem

tem

tem locorum, hominum, vestium, atque ciborum conferre existimabant. Praecipue autem huic rei operam dabant Pharisei, quorum secta non ita diu ante Christi aetatem orta, paulatim majora incrementa cepit, duce inprimis Hillele amplissimi concilii Hierosolymitani praefide, qui Christo vivente hoc munus obibat, donec universum fere populum superstitione sua infecit. Adeoque posset illa lex de gallis non alendis serius esse lata, quam Christus mortem oppetiit; & si hoc modo tempora distinguamus, scriptores sacri & magistri Hebraeorum pugnantia non fuissent locuti.

Ex quibus omnibus illud perspicuum est, auditores, plus una via veritatem historiae Evangelicae in tuto collocari, nec ullam necessitatem nos cogere, ut legem Judaicam de gallis in metropoli Palaestinae non educandis suspectae fidei habeamus. Nihil amplius, ut opinor, desideratis, postquam docuimus in Talmude galli quidem mentionem fieri, Hierosolymis puniti, quem tamen illic altum fuisse probari nequit: gallum sacrum, qui cantu suo sacerdotes ad operas excitaverit, figmentum esse; nec viro cuidam, eodem cum gallo nomine dicto, id tribuendum videri, sed tempus gal-

gallicinii per cantum galli in Talmude memoratum innui : nihilominus gallum extra Hierosolymas canentem in urbe audiri potuisse, & eam fuisse conditionem illorum temporum, ut varii modi concipi queant, quibus etiam intra urbem galli existere vel alia Romanis, aut ab ipsis Judaeis, leges patrias negligentibus, potuerint.

Erunt fortasse, quibus haec minuta videbuntur, nec tanti momenti, ut multum operae & curae in iis indagandis collocetur. Erunt qui sua interesse non putabunt, utrum galli cecinerint Hierosolymis, nec ne. Illi tamen velim attendant, nihil habendum esse pro re minuta aut indigna, ad quam animum nostrum adhibeamus, quae ad illustrationem sacri codicis facit. Minima, quae in eo continentur, summa cum sapientia & certo consilio consignata sunt, & quum ne minimus quidem apex ex eo periturus sit, in ipso illo vestigia divinitatis rimari & pium & decorum est. Quod nimis minutum Deo visum non fuit, qui nobis id revelavit, nobis minutum nimis videri non debet, quam ut illud scrutemur. Quemadmodum in hoc mundo, quem incolimus, minima quaeque tum animalcula tum alia, licet vulgo neglecta, si penitus introspecian-

ciantur , latissimum meditandi campum & novum quasi mundum nostrae menti aperiant , & summi opificis immensam sapientiam arguunt , nihilo minus vel magis etiam , quam illa majori mole praedita , quae sensu ab omnibus percipiuntur ; ita in sacris tabulis , in quibus nihil frustra scriptum invenitur , minima quaeque nos ducunt ad eximios illos fines , Dei gloriam & nostram in communiione Dei salutem. Atque eo quidem diligentius nos in iis rimandis versari oportet , quo frequentius homines impii sacrarum tabularum auctoritatem & divinam originem labefactare conantur admotis istiusmodi machinis. Scilicet in eo perverfi sui ingenii vires exercent (quae pessima hujus saeculi labes est) ut in sacro codice aliquid scriptum videatur , quod veritati adversum est. Adeoque si consensu scriptorum quorundam profanorum rem firmari deprehendant , quae in libris sacris aliter traditur , hos esse corruptos clamant. Quod si in uno loco contigit , ad plura , ut hoc pacto omnia reddantur incerta , extendi posse affirmant , atque ita sat magnum impietati suae praesidium se nactos existimant. Est ergo non utile solum , sed maxime necessarium , sacra oracula contra nefarios scel-

le-

leratorum hominum impetus tueri, & ostendere nusquam ea repugnare testimoniis scriptorum probatae fidei, ut omnis vel minimus aditus iis obstruatur, per quem hanc arcem invadant & Palladio rei Christianae potiantur. Vidimus nostra aetate in urbem, quae undique contra hostem externum satis munita videbatur, per angustos meatus cloacae publicae, a nullo fere animadversae, certe neglectae militem irrupisse. Quamobrem cavere nos decet, quantum efficere & consequi possumus, ac diligenter circumspicere, ne socordia nostra & ignavia simile quidpiam nobis eveniat.

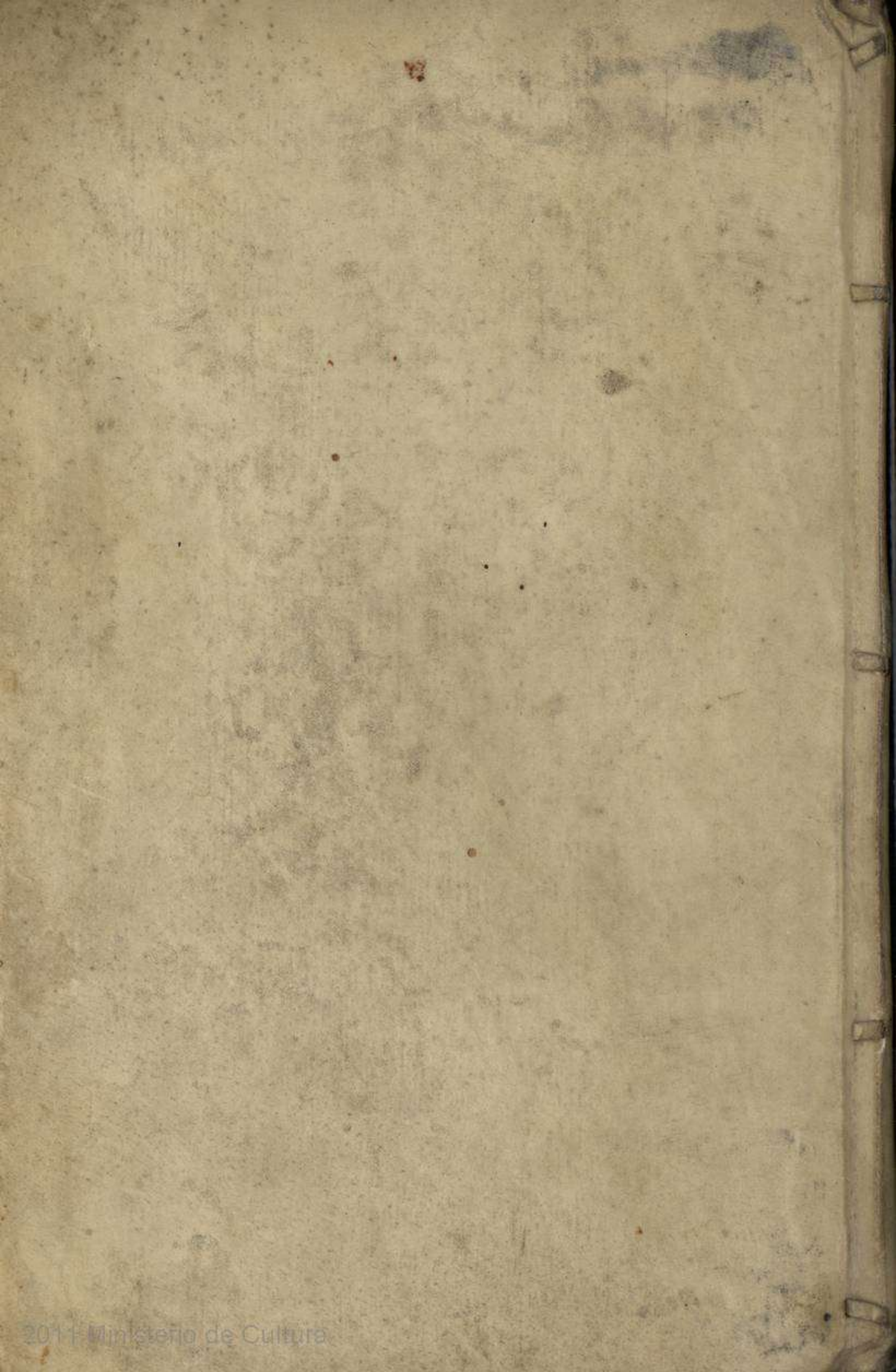
Ego quidem omnem animi contentionem adhibebo, nec dimittam istam curam: sed quemadmodum mihi hactenus in illustrando codice sacro & antiquitatibus eo facientibus plurimum studii fuit & temporis, ita porro horas meas eidem occupationi, Deo volente, consecrabo. Nec leviter vos me currentem incitatis, & animos mihi additis, nobilissimi atque amplissimi consules & senatores, Academiae hujus curatores, qui me singulari benevolentia prosequimini; cujus hic ipse dies certissimum testimonium exhibet. Placuit vobis mihi hoc anno Academiam vestram regendam com-
mit-

mittere, & muneris nostri molestiam hoc quasi condimento mitigare. Quod uti honorificum mihi esse & publicum favoris vestri indicium sentio, ita gratias, quas debeo, me vobis habere profiteor. Scio in id vos omni cogitatione & cura incumbere, ut hæc Academia floreat, & juvenes in omnibus artibus & disciplinis hic ita erudiantur, ut nulli Academiæ hac parte palmam cedere cogamur. Ad me quod attinet, certos vos esse volo, me isti desiderio vestro cum incredibili animi voluptate obtemperaturum.

Tu autem, qui mihi in hoc munere successor datus es, celeberrime vir, Jacobe Vallan, collega conjunctissime, suscipe munus tibi delatum, quo vix ullum in re publica literaria est illustrius. Rarissime in hac Academia contigit hos honores quarta vice in aliquem conferri. Gratulor illud hoc die tibi accidisse, & cum ante te tres viri clarissimi Gisbertus Voetius, Cyprianus Regnerus ab Oosterga, & Joannes Georgius Graevius, iisdem honoribus quater amplificati sint, ut quartus es, qui quartum hujus Academiae rector salutaris. Accipe sceptræ hæc Academica, insignia dignitatis tuæ, mihi quidem praelata hæctenus,
nunc

nunc tibi praeferenda. Accipe sigilla, fascies, album, & quaecunque porro rectoris magnifici curae tradi atque committi solent. Fruatur te sospite & incolumi Academia hoc anno vertente, & pluribus consecuturis, ut non hoc tantummodo bonae mentis sacrum, sed universus orbis literatus; non hi soli, qui nunc sunt, homines, sed ii etiam, qui futuri sunt, fructum ex te percipiant.

IRELANDI
Antiq Hebraic.
Et de Speliis Tpl Hier.
Deq Galle Cantu.